

Dokumentasjonsvedlegg

KLUNGSET LEIR, GNR. 104, BNR. 321, FAUSKE KOMMUNE

Nordland
FYLKESKOMMUNE

Kulturminner i Nordland

Innhold

1. FREDNINGSOBJEKT OG FREDNINGSOMRÅDE	3
2. BESKRIVELSE AV FREDNINGSOBJEKTET	5
3. HISTORIKK	19
4. KULTURMINNEFAGLIG VURDERING	24
5. EIENDOMSFORHOLD OG REGULERINGSMESSIG STATUS	25
6. TEKNISK TILSTAND	25
7. KILDER:	27
8. VEDLEGG - TEGNINGER, OPPMÅLINGER OG ANNEN DOKUMENTASJON	27

1. FREDNINGSOBJEKT OG FREDNINGSOMRÅDE

Fredningsforslaget etter kulturminneloven § 15 omfatter følgende bygninger, slik de listeføres i Forsvarets register/verditakst av mai, 2008:

- 0001 Kontor og lager – (Tidl. sykestue), bygningsnummer 188931804
- 0004 Moblager, bygningsnummer 188931812
- 0002 Garasje og verksted, bygningsnummer 188931812
- 0012 Garasje, bygningsnummer 300215690

I tillegg fredes samtlige underjordiske bunker-/kjellerarealer i henhold til ovenstående. Dette omfatter alle tidligere sykerom, operasjonssal, røtgenrom, kjøkken, bad, vaskerom, likrom, vaktstuer, lager mv.

- 0003 Isolatbrakk, bygningsnummer 300215695, er allerede forskriftsfredet av Riksantikvaren jf. vedtak av 06.05.2004. (Id-nummer 94383-1 i Riksantikvarens database Askeladden.)

Fredningen omfatter bygningenes eksteriør og deler av interiør og inkluderer hovedelementer som planløsning, materialbruk, overflatebehandling, vinduer, dører, gerikter, listverk, ildsteder og fast inventar.

Fredningsforslaget etter § 19 omfatter området rundt leiren og skal bevare virkningen av bygningene i miljøet gjennom å opprettholde anleggets karakter av en militær leir og beskytte eventuelle vitenskapelige interesser som knytter seg til miljøet. Bygningene skal bevares slik de framstår med de historiske elementer som er representert. Bygningene med bygningsnummer 300215705 og 300215709 er ikke inkludert i fredningen, men de ligger inn i områdeavgrensningen som en naturlig del av leirområdet.

Forslag om fredning etter § 19 er avmerket på kartene nedenfor.

Klungset leir avgrenset med rødt.

Bygningene påført Forsvarets registreringsnumre. Bygningene som ikke omfattes av fredningsforslaget er markert med blå skraver.

Kartutsnitt fra Matrikkelen, feltet innrammet med rød strek angir det foreslått fredete området med bygninger.

Området foreslått fredet, er avgrenset som vist på kartene mot eiendommene:

- Gnr. 104/bnr. 690 mot sør og øst.
- Gnr. 104/bnr. 71 mot sør.
- Gnr. 104/bnr. 699 mot sør og vest.
- Gnr. 104/bnr. 704 mot vest.
- Gnr. 104/bnr. 6 mot vest.
- Gnr. 117/bnr. 17 mot vest.
- Mnr. mangler mot nord (område rundt jernbanelinja).

2. BESKRIVELSE AV FREDNINGSOBJEKTET

a) Eksteriør

Hoveddelene av Klungset leir ble bygget med enkle og raske byggemetoder som besto av lemmer og prefabrikkerte takkonstruksjoner. Kjelleranlegget i betong er solid og hadde en betydelig mer varig karakter.

Da bygningene i Klungset leir ble bygget under 2.verdenskrig ble de satt opp med lemmer som ble benyttet til både yttervegger, innervegger og himlinger. Et annet karakteristisk trekk ved bygningene da de ble satt opp, var at vinduene lignet krysspostvinduer uten midtpost og tverrpost (losholt). Vinduene var utført som torams utadslående, og de to glassrammene i øvre

felt var topphengslet for lufting. Denne typen vinduer har ikke vært vanlig i Norge. I dag er det kun vinduene i isolatbrakkas og noen av vinduene i lagerbygningen (004) som er av denne originale typen. Takene på bygningene i Klungset var opprinnelig tekket med spon.

001 - Hovedbygning

Hovedbygningen er en stor, to-fløyet brakke med en framspringende gavl på hovedfasaden som er båret av fire søyler i front. Søylerne er i tre og har støpt fundament. I forkant av søylene er det en forstøtningsmur. Bygningens hovedfasade er mot sør. Hele bygningen er på 890 m² og kjelleren er på til sammen 1500 m². 700 m² av kjelleren ligger under 001 hovedbygningen. Ca 800 m² av kjelleren ligger under bygning 012 garasjen og åpen del mellom de to bygningene.

Utstrekningen til kjellerarealet i hovedbygningen er markert med rød skravor.

Hovedbygningens inngangsparti med framspringende gavl og fire søyler.

Hovedbygningen er i en etasje med kjeller/bunkers. Grunnmuren er i uarmert/armert betong. På nordre del av bygningen er det støpt ringmur. Ytterveggene er av ferdigproduserte trelemmer som er utvendig kledd med eternittplater og innvendig kledd med plater.

Bygget har vinklet saltak og taksperrer med tretro. Taket er tekket med trapes stålplater. Ytterdørene er av teak.

De utvendige fasadene på bygningen er i liten grad endret i senere tid. Etter dispensasjon fra Riksantikvaren ble inngangspartiet restaurert og tilbakeført til den opprinnelige utformingen høsten 2011. Det ble da foretatt utbedring av blant annet setningsskader og råteskader på sørenden/hovedinngangen. Samtidig ble taket over kjellertrappa på den østre fasaden av nordfløyen skiftet, deler av platekledningen på fasadene ble supplert/byttet ut, råteskadete deler av vindskier/vannbord ble skiftet ut, utbedring av beslag og renner på tak, og ødelagte takplater ble skiftet ut.

Hovedbygningen, bilde tatt mot vest.

Den delen av kjelleren som ligger under hovedbygningen, lå under krigen delvis over bakken og hadde vinduer som sikret et visst lysinnfall. Terrenget ble hevet etter krigen og vinduene murt igjen.

I forkant taket på kjelleranlegget/bunkersen som går inn under hovedbygningen.

002 – Garasje/Verksted

Garasjen har plastsøpt grunnmur og gulv. Ytterveggene er av prefabrikkerte trelemmer. Utvendig er de kledd med eternittplater og trepanel, innvendig er de kledd med tresonittplater og puss. Det er det til sammen seks skyvedørspor. Størrelsen er på 380 m².

Bygningen har fasade mot sør. Den var trolig opprinnelig blitt bygd som personalbolig, da den er avmerket som det på kart fra 1946.

Garasjen har gjennomgått store endringer. Både rominndeling og bærekonstruksjoner har blitt endret, vinduene har blitt skiftet ut, nye åpninger har blitt laget for garasjeportene, piper tatt ned og fjernet og taket har blitt tekket om– først med eternitt bølgeplater, så med dagens korrugerte plater. I tillegg har det blitt oppført to tilbygg på nordsiden av bygningen: ett kompressorrom og et enklere bølgeblikkskur som brukes som lager.

Garasjen med hovedfasade mot sør.

Garasjens kortvegg mot øst. Til høyre skimtes påbygd bølgeblikkstur.

Garasjens bakside, med påbygg for kompressor på bygningens vestlige del.

003 – Isolatbrakka

Bygningen er i en etasje med kjeller. Det er plastøpplagt grunnmur og støpt kjellergulv. Det er støpt dekke mellom kjelleren og første etasje. Størrelsen på brakka er 330 m² og 150 m² i kjelleren og fasaden er mot sør.

Veggene er prefabrikkerte trelemmer, som utvendig er kledd med eternittplater og innvendig er kledd med plater. Brakka har saltak tekket med trapes stålplater. Vinduene, som er originale, har trelemmer foran. Tre av disse lemmene er kopier produserte i 2011, resten ble reparert og malt.

De opprinnelige kjellerinngangene har blitt omgjort: Kjellerinngangen på vestsiden har blitt lukket og terrenget fylt inn mot grunnmuren. På østsiden av brakka har overbygget over

kjellertrappa nylig blitt utbedret. På østsiden er det ei inngangsdør, her har den utvendige trappen til inngangen blitt fjernet.

Del av fasaden på isolatbrakkka 003, i bakgrunnen lagerbygg 004.

Isolatbrakkka med østlig fasade, nylig utbedret kjellerinngang til høyre.

Isolatbrakka mot nordøst.

004 Lagerbygg/ 0012 - Garasje

Bygningene er i en etasje. Ytterveggene er av reisverk av tre med utvendige trapes stålplater. Saltak med stålrørs fagverksdragere som er tekket med trapes stålplater.

Til venstre den gule lagerbygningen, til høyre er garasjen med de 13 garasjeportene.

Lagerbygningens størrelse er 390m². Lagerbygningens hovedfasade, mot vest, har to aluminiums leddporter og to stålbeslåtte ytterdører. Bygningen har gjennomgått svært store endringer: Rominndelingen er endret og det har blitt laget nye åpninger for garasjeporter og ytterdører. Vinduene i vestfasaden er skiftet ut. På de øvrige fasadene er vinduene i hovedsak de opprinnelige, men flere har blitt endret på eller forsterket, i tillegg til at de er blendet på utsiden. Det er påmontert eternittplater på utsiden av bygningen, mens på øst og nordveggen har det blitt påsatt korrugerte stålplater. Bygningen har saltak tekket med trapes stålplater, og har takrenner og nedløpsrør i plast. De opprinnelige pipene har blitt fjernet.

Garasjedelen har plasstøpt dekke som går over den østlige delen av bunkersanlegget. Garasjen er oppført med stillassystem som bæring og er kledd med bølgeblikk. Innvendig er bygningen ukledd. Bygget har flatt tak. Verkstedet har 13 vippeporter av stål og ei ytterdør. Garasjen har ikke gjennomgått vesentlige endringer. Størrelsen på garasjen er 520m².

Garasjeanleggets sørligste del, i forgrunnen taket på bunkersanlegget.

Garasjeanleggets bakside, bilde tatt mot nordvest.

Lagerbygningen har som nevnt gjennomgått svært store forandringer. Det er noe usikkerhet knyttet til dens opprinnelige funksjon. Det var muligens sengepost, da den står merket som lasarett på et kart fra 1946. Garasjebygget er trolig oppført på 1960-tallet i Arsenaltiden. Den ble trolig bygd som kaldt lager for oppbevaring av rullende materiell.

b) Interiør

001 - Hovedbygning

Første etasje av hovedbygningen består av yttergang, fem korridorer, spisesal, to undervisningsrom, tre sovesaler, storkjøkken, befalsmesse, åtte kontorer, spiserom, bad, badstue og dusjrom. Den innvendige korridorstrukturen er bevart, men vinduer dører og overflater er for det meste endret.

Det er ulike typer dører inne i hovedbygningen; både finer, glattmalte, panelte, speildører og ståldører. Her er også en utlastningsrampe som har en dobbel hengslet port. Det er stålport til bunkersen.

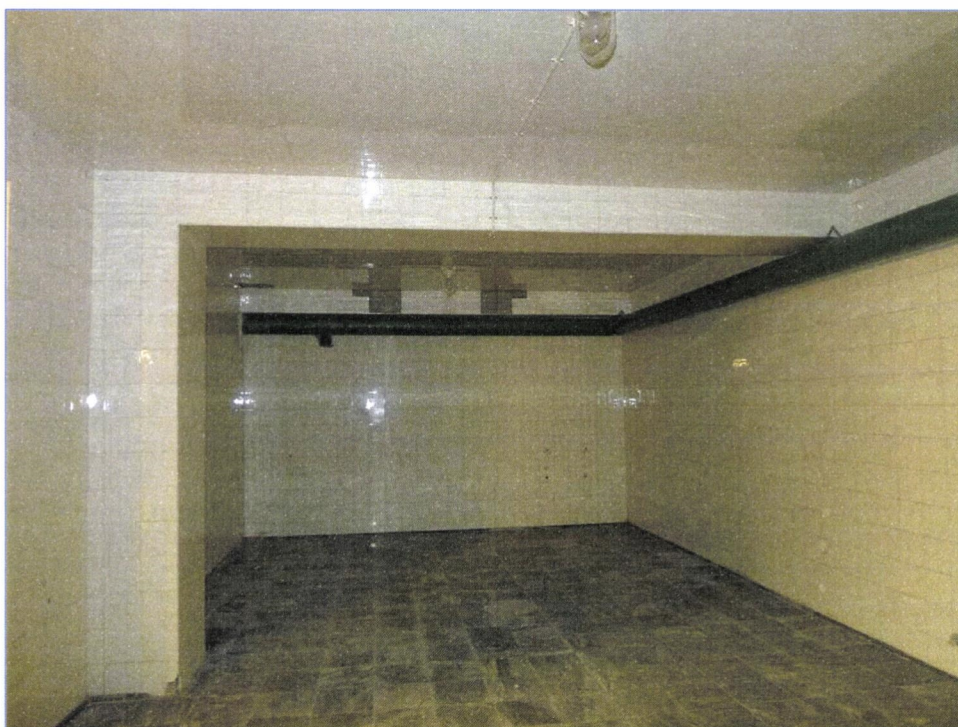
Det er også ulike typer gulvbelegg inne i bygningen; både vinylbelegg, epoxy, fliser og puss. Veggene er med panel, malt strie, asiatplater, flis og malt/umalt puss. Takene er med systemhimling, panel, malte plater og malt/umalt puss.

Deler av hovedbygningen innvendig.

Hovedbygningen står på en kjeller som har vesentlig større utstrekning enn selve brakka. Kjelleren består av tre ganger, fem korridorer, førti lagerrom og to ventilasjonsrom. Plasstøpt kjellergulv. Den delen av kjelleren som ligger under hovedbygningen rommet under krigen operasjonsavdeling, røntgenavdeling og laboratorium. I operasjonssalen er de opprinnelige flisene på vegger, gulv og himling.

Kjelleranlegget har en lang korridor/kulvert som forbinder kjelleranlegget under hovedbygningen 001 med garasjeanlegget 0012. Deler av denne delen av kjelleren ble brukt som kjøkken. Kjelleranlegget har gjennomgått flere ombygginger, men det mangler opplysninger som kan fastlegge endringshistorikken Til sammen har kjelleranlegget en utstrekning på 1500 m².

Del av operasjonsavdelingen i kjeller på hovedbygningen.

I 2011 ble det også gjort utbedringer innvendig i hovedbygningen. Dette gjaldt utbedring av innervegger i den nordre delen av korridoren i nordfløyen, hvor det ble demontert trefiberplater og listverk på nedre del av veggen og utbedring av råteskade, samt montert nye porøse trefiberplater tilsvarende de opprinnelige og malt nye plater og lister. Utbedring av vegger i våtrom hvor løse fliser ble erstattet med nye, fjerning av trefiberplater/tepper i flere rom i kjelleren for å unngå sopp/mugg. I tillegg ble det utført EL-arbeider og riving av tele- og automatiseringsinstallasjoner.

002– Garasje/Verksted

Bygningen er i en etasje, og består av verksted, tre lagerrom og to garasjer. Kompressorrom og blikkskur, samt utlastningsrom med kontor. Plastøpt gulv som er pusset. Veggene er med puss og panel. Det er tredører innvendig i garasjen. Inne i verkstedet er det ei ventilert smøregrav.

Smøregrav inne i garasjen/verkstedet.

003 – Isolatbrakka

Første etasje består av korridor og ti rom. Ei luke i gulvet i korridoren fører ned til kjelleren. Her er tre speildører.

Isolatbrakkas hovedstruktur med midtkorridor og små sykerom ("celler") på hver side er stadig tydelig. Bygningen har kun gjennomgått enkelte endringer; enkelte av de opprinnelige innvendige veggene er fjernet, men spor etter veggene er tydelig lesbare i gulv og himling.

Korridoren i isolatbrakk. I forkant skimtes luke i golvet ned til kjelleren.

004 Lagerbygg/ 0012 – Garasje

Bygningen består av et enetasjes garasjeanlegg. Innvendig er garasjeveggene ukledde. Innvendig stålrørkonstruksjon som bæring.

Garasjeanlegget brukes i dag til oppbevaring av diverse militære kjøretøyer mm.

c) Uteområdet

Klungset leir ligger i et slakt hellende skogsterreng mellom riksvei 80 og Nordlandsbanens trasé. Rundt leiområdet er det et gjerde som ble oppsatt under Arsenaltiden, en gang på 1950-tallet. Det er opparbeidete grusveier som går mellom bygningene og foran garasjen 0012 og lagerbygget 004 er det en større parkeringsplass. Det er også gress rundt bygningene, og her vokser det i tillegg noe småkritt/trær.

Både rundt isolatbrakka og hovedbygningen vokser gresset vilt.

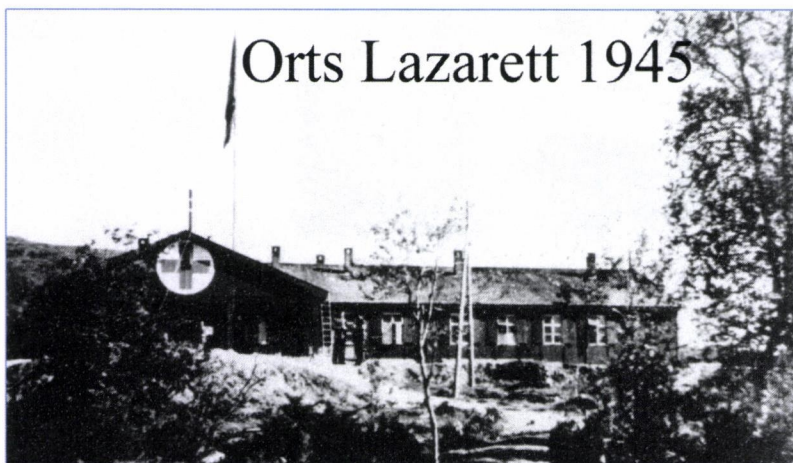
Foran hovedinngangen på hovedbygningen 001 er det ei flaggstang. Langs gjerdet som grenser mot kirkegården i sør er det beplantet med bjørketrær foran inngangen på hovedbygningen fram til garasjebygningen 0012.

Det er gress/plen rundt hovedbygningen. Til venstre i bildet ser man bjørketrærne og gjerdet mellom leiren og kirkegården.

Til sammen har ni av de opprinnelig fjorten bygningene blitt fjernet. Til tross for dette oppleves det en sammenheng mellom de gjenværende bygningene og det er en klar lesbarhet av anlegget både tilknyttet lasarettiden under 2.verdenskrig og som Arsenal og leir for Heimevernet.

3. HISTORIKK

Klungset lasarett i 1945. Foto ved: Det Svenska Røde Korset eller Ingrid Stenbeck.

Klungset lasarett ble oppført i 1942-43. Arbeidet ble ledet av Organisation Todt, og utført av tyske arbeidskommandoer, lokale sivile, et sørnorsk entreprenørfirma og andre. På denne tida var Fauske sentrum for den store virksomheten som var tilknyttet anlegningen av den arktiske jernbanen, og svært mange krigsfanger var av den grunn i regionen. Lasarettet var i full drift fra 1943.

Fullt utbygd omfattet anlegget 14 bygninger og hadde opptil 200 sengeplasser. En byggefotegnelse med oversiktskart over Klungset lasarett fra 1946 (Vedlegg 1 og 2) viser at de fjorten opprinnelige bygningene var: vaktbolig, reservebrakke, bad/avlusningbrakke, garasje, søsterhjem, personalbolig, sykehus for smittsomme pasienter (isolatbrakka), kino/festlokale, legebolig, lasarett og to uthus.

Lasarettet var bygd for å behandle tyske tropper, ingeniører, entreprenører og sivile arbeidere. Det var bare i begrenset grad at krigsfanger ble behandlet her. Lasarettet var i drift fram til kapitulasjonen. Det medisinske arbeidet ble besørget av 3-4 faste leger, tyske sykepleiere og røntgenpersonale.

Foto fra 1945: Friluftsservering oppå kjelleranlegget. Hovedbygningen i bakgrunnen. Foto ved: Det Svenska Røde Korset eller Ingrid Stenbeck.

Etter tyskernes kapitulasjon 8.mai 1945 ble Klungset lasarett ved alliert mellomkomst overtatt av Svenska Röda Korset, som drev anlegget med full sykehusbemanning i perioden 6.juni – 5.juli 1954. Sykehuset ble av dem beskrevet til å være av en halvpermanent karakter, men pleieavdelingene var bra disponerte. All oppvarming skjedde med kullovnere – en på hver sal eller rom. Det fantes elektrisitet, lys, vannledning, vaskerom og W.C., men ikke skyllerom og egne kjøkken på avdelingene. Sykehuset hadde også røntgenavdeling og operasjonsavdeling. En del nødvendig utstyr ved pleieavdelingene var mangelfullt etter krigens slutt, men ble etter hvert komplettert av medbrakt utstyr fra Sverige og en del fra tyske lagre. Da det Svenska Röda Korset ankom Klungset var lokalene blitt forlatt av tyskerne i en meget skitten forfatning og sykepleiepersonalet hadde tung jobb med rengjøringen. Tyskerne hadde også sabotert ved at en del nødvendig utstyr ikke var etterlatt. Til sammen fløy det Svenska Röde Korset inn 35 tonn diettmat og medisinsk utstyr.

Målet for det Svenska Röda Korset var å få de mange sovjetiske krigsfangene friske nok til å tåle transporten hjemover. Dette var et stort arbeid og fanger kom fra hele regionen til Fauske. De fleste led av mangelsykdommer som følge av sult. De alvorligst syke led av tuberkulose og lå følgelig i isolatbrakkene.

Til venstre: Den svenske Grev Bernadotte besøkte 27.-29 juni Klungset. Til høyre: Pasienter utenfor isolatbrakkas. Foto ved: Det Svenska Røde Korset eller Ingrid Stenbeck.

Etter 5. juli ble sykehuset overtatt av sovjeterne selv og det svenske sykepersonalet reiste da tilbake til Sverige. Sykehuset var i sovjetisk drift helt fram til de siste sovjetiske pasientene forlot Fauske i juli/august 1945. De siste pasientene forlot Fauske med «Stella Polaris» som ble benyttet som hospitalskip. Hospitalet på Klungset ble da nedlagt og medisinsk utstyr fjernet. Siemens-røntgenapparatet finnes i dag på Sulitjelma museum.

Utstyr til lasarettet lastes av. I bakgrunnen: Isolatbrakkas. Foto ved: Det Svenska Røde Korset eller Ingrid Stenbeck.

Etter dette ble Klungset lasarett overtatt av Direktoratet for fiendtlig eiendom. Sju bygninger ble da revet og solgt. Dette var bygninger som lå i området hvor Erikstad kirkegård ligger i dag. Det var også fare for at mer av leiren skulle gå tapt, da Norges Statsbaner (NSB) hadde

prosjektert jernbanespor som skulle gå fra Fauske til Bodø tvers gjennom leiren. Se vedlegg 2.

I 1945 startet Samlelager Fauske opp, et samlelager for diverse materiell, blant annet fra Tømmernes Leir i Hamarøy kommune og kjøretøy/utstyr sendt lenger nordfra. Til å begynne med hadde Samlelageret sin aktivitet i ledige brakker i Fauske sentrum. I 1946 fikk Samlelageret navnet Arsenalet i Nordland. På bakgrunn av at kontorlokalene i Fauske sentrum etter hvert ble for små, samt at gjenoppbyggingsarbeidet av Fauske sentrum startet opp, ble det startet opp forhandlinger om å ta i bruk Klungset som nytt lokale for virksomheten. Den prosjekterte toglinja som skulle gå rett gjennom leiområdet, førte til forhandlinger mellom Samferdsels- og Forsvarsdepartementet. Etter disse ble jernbanespor til Nordlandsbanen lagt like nord for leiren. Forsvaret overtok i 1953 etter avtale Klungset leir for 150.000 kr.

Inngangen til Klungset i Arsenaltiden, ca. 1958. Foto: ?

I 1952 begynte man arbeidet med å sette i stand Klungset, og Arsenalet flyttet sommeren 1953 inn i lokaler her. Opprustingsarbeidet holdt på i flere år, og det ble etter hvert mer fokus på sikkerhet. I 1954 ble det derfor oppsatt gjerde rundt leiren, samt fast vakthold. De gjenværende bygningene ble i ulik grad ombygget, og felles for alle var at de ble påsatt eternittplater utvendig og at takene ble tekket om. Dette ble gjort på slutten av 1950-tallet og begynnelsen av 1960-tallet.

Kjelleranlegget ble bearbeidet for å kunne bli benyttet som lager, blant annet ble det brukt både faste og flyttbare elektriske ovner for å styre fuktighet og varme. Ved overtakelsen hadde anlegget store mangler; det ble deriblant funnet hele sekker med sement i muren og dreneringen måtte graves opp på nytt og ny drenering legges. Det ble da lagt ny puss over hele anlegget og lagt asfalt på taket.

Klungset leir fikk i denne perioden ett nytt tilbygg: Garasjen (0012). Garasjen ble bygd over kjelleranlegget mot den eksisterende lagerbygningen (004). Garasjen skulle bli brukt til å lagre kjøretøyer over lengre perioder. Bak garasjeanlegget har det blitt bygd opp to andre lagerbygg, men disse er ikke inkludert i fredningen.

Til venstre: Ansatte ved Arsenalet i 1953, foto: Karl Erik Sundby. Til høyre: Innleid arbeidskraft fra nærmiljøet som ble brukt til rengjøring av gassmasker sommeren 1954, foto: Trond Ole Slettvoll.

I begynnelsen av 1950-årene var det ca. 120 personer som jobbet i leiren, dette var både innleid og fast personell. Vanligvis var det mellom 30-40 personer som jobbet ved Arsenalet i Nordland. På Arsenalet ble det foretatt vedlikehold og etterforsyning av våpen og utstyr til avdelinger i Sør-Hålogaland Infanteriregiment NO-14 (IR-14). I tillegg var det medisinalager for 6. sanitetskompani fra IR-14, samt lager for materiell til andre avdelinger utenfor IR-14. Arsenalet i Nordland brukte Klungset leir fram til oktober 1989.

Hovedoppstilling Fauske og Sørfold HV-område i 2002 foto: Trond Ole Slettvoll.

I perioden 1990-2008 var Klungset leir tatt i bruk av Fauske og Søndre Sørfold Heimevernområde. Leiren og administrasjonen av bygningene ble overtatt av Sør-Hålogaland

Landforsvar (IR-14) i 1990. Deler av bygningsmassen ble da renovert og tilpasset Heimevernets behov og aktiviteter. Hovedbygningen fikk da nytt kjøkken, spisesal, forlegningsrom, lager, undervisningsrom og administrasjonskontorer.

Distriktssjef HV-14 Lars Kapskarmo inspiserer troppene i Fauske og Sørfold HV-område, 2002, foto: Trond Ole Slettvoll.

Heimevernet avviklet sine aktiviteter ved Klungset leir i 2008 og leiren ble da overført til Skifte Eiendom for salg. I 2012 ble leiren solgt til Klungset leir AS/Militærhistoriske kjøretøyers forening.

I dag består Klungset leir av seks bygninger, hvorav fire inngår i fredningsforslaget. En av bygningene, isolatbrakkva, ble fredet ved forskrift av Riksantikvaren i 2004.

4. KULTURMINNEFAGLIG VURDERING

Klungset leir har en lang og sammenhengende historie tilknyttet både krigs- og forsvarshistorie. Leiren er derfor et militærhistorisk landskap som innehar svært høye kunnskapsverdier som det er vesentlig å ivareta for framtida.

Nordland fylkeskommune anser Klungset leir som et krigsminne/kulturminne av både regional, nasjonal og internasjonal betydning. Tyske kulturminner fra andre verdenskrig har oftere blitt fjernet i Europa enn i Norge, både som resultat av sterkere berøring av alliert bombing ute i Europa og på grunn av større utbyggingspress etter krigen. Klungset leir er derfor et uvanlig kulturmiljø i europeisk sammenheng.

Under andre verdenskrig ble det bygget flere Ortslazaretter i Norge. Lasarettet på Klungset er imidlertid blant få intakte tyske sanitetsanlegg som fremdeles eksisterer i landet. Det var vanlig at brakker/bygninger som var brukt i forbindelse med sykdom ble brent ned av hygieniske årsaker. Dette gjør Klungset lasarett til et svært sjeldent kulturminne, både i norsk og i internasjonal sammenheng.

Klungset lasarett ble opprettet i forbindelse med tyskernes utbygging av Nordlandsbanen. Leiren er derfor blant få bygninger som står igjen som forteller om den grusomme historien tilknyttet utbyggingen av tyskernes prosjekt Polareisenbahn, med anlegging av jernbanespor fra Fauske til Tysfjord.

Klungset leir fikk stor betydning som sykehus for krigsfanger rett etter krigens slutt. Det er dermed et kulturminne som også forteller om det humanitære arbeidet som ble gjort etter frigjøringen. Det forteller også om samarbeidet som fant sted mellom nordmenn, svensker og sovjetere i denne sykehusperioden, noe som får en ekstra symbolsk dimensjon med tanke på den påfølgende kalde krigen som fulgte.

Klungset leir ble tatt i bruk som arsenal på 1950-tallet, og er dermed et eksempel på etterlatenskapene etter den tyske okkupasjonsmakten som ble et grunnlag for Forsvarets virksomhet etter krigsårene. Anlegget ble overtatt av Heimevernet i 1989, og som et naturlig resultat av omorganisering i HV i 2005, ble leiren avhendet og lagt ut for salg i 2009. Leiren har dermed en lang historie tilknyttet Forsvaret og krigshistorie.

Opplevelsesverdien tilknyttet Klungset leir anses som meget høy. Nordland fylkeskommune vurderer det som positivt at de nye eierne, Klungset leir AS/Militærhistoriske kjøretøyers forening, ønsker å ta i bruk leiren og etablere et krigshistorisk senter. Dette vil gjøre til at Klungset leir framstår som et levende kulturminne og ikke bare som en utstilling. Dette igjen vil være med å øke forståelsen blant folk for nytten og hensikten med å ivareta og verne bygninger. Dermed får fredning av leiren en dobbel pedagogisk virkning; både historiefaglig og kulturminnefaglig.

5. EIENDOMSFORHOLD OG REGULERINGSMESSIG STATUS

Eiendommens adresse er Klungset, 8214 Fauske. Bygningene og det foreslåtte fredete området eies av Klungset Leir AS.

Klungset Leir er markert som båndlagt etter kulturminneloven, og som "annet byggeområde" etter plan- og bygningsloven § 20-4, 1.ledd nr. 1, i kommuneplanens arealdel for Fauske kommune 2009-2021.

6. TEKNISK TILSTAND

I forbindelse med prosessen med salg av leiren ble det i 2010 utført en tilstandsanalyse av Klungset leir, utført av firmaet Arkitektskap AS på oppdrag av Forsvarsbygg Nasjonale

Festningsverk etter en bestilling fra Skifte Eiendom. Tilstandsanalysen avdekte behov for en rekke strakstiltak på samtlige bygninger i leiren.

Med bakgrunn i tilstandsanalysen bevilget Forsvarsdepartementet i 2010 midler til utbedringstiltak for hele anlegget, i forbindelse med det forestående salget. Dette arbeidet ble startet opp i 2011. Se vedlegg 3 "Salgsoppgave 2012, Sluttrapport for sikringsarbeider", for dokumentasjon av gjennomførte tiltak.

I kjelleren i hovedbygningen ble det i forbindelse med dette arbeidet blant annet montert kabelbruer i himlinger i alle korridorer og det ble montert 20 varmevifter, med en samlet effekt på ca. 60kw, på vegg i korridorene. Det ble også montert to store fordelerskap på vegg i korridoren. Det ble montert en rekke lysarmaturer under kabelbruene. Eksisterende lys- og varmeanlegg ble frakoblet.

Det nye el-anlegget i kjelleren var sterkt skjemmende og førte til en betydelig forringelse av anleggets historiske kvaliteter. Til alt hell var kun mindre deler av det gamle anlegget fjernet og det nye anlegget montert slik at det ikke har påført vegg- eller takflater vesentlige skader.

Siden 2012 har Riksantikvaren bevilget tilskudd til opprettelse av dette arbeidet. Tiltak som er under utføring er: fjerning av kabelbroer, forlegging foretas på loft over korridor i 1. etg. og på vegg i underjordisk korridor. Ny normal belysning i korridor monteres med tidsriktige armaturer, på samme sted som opprinnelig. Mørklagte rom utstyres med samme type lysarmaturer. Sår i overflater repareres og flekkmales. Røde varmevifter i underjordisk korridor fjernes og erstattes med noen få, litt større og golv plasserte varmevifter i diskret farge. Avfukter erstattes og dimensjoneres for det luftvolum den skal håndtere, dersom nåværende avfukter er dårlig dimensjonert.

I forbindelse med dette arbeidet ble det også foretatt tiltak i Isolatbrakkka. Begge de opprinnelige ytterdørene ble da utskiftet med kopier. Nordland fylkeskommune prøvde å etterspore de gamle dørene for å få dem restaurert og remontert, men det viste seg at de er destruert.

I 2014 er det pågående arbeid med tilbakeføring og reparasjon av det elektriske anlegget i kjelleren under hovedbygningen.

7. KILDER:

Arkitektskap, 2010: *Tilstandsanalyse av Klungset Leir*. Forsvarsbygg.

Forsvarets Bygningstjeneste Eiendomsavdelingen 2000: *Landsverneplan for Forsvaret. Verneplan for eiendommer, bygninger og anlegg*. Katalog Sør- og Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge. Trykkeri Falch.

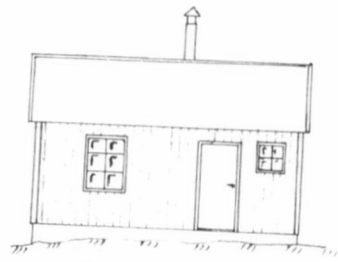
Hagen, Knut O. 1985: *Krigsfangene i 1945. Det svenske sykehuset i Fauske*. I: Fauskeboka 1985, Årbok for Fauske. Nordland Boktrykkeri A.S, Bodø.

Interrimgruppen, ukjent år: *Prosjekt Klungset Leir. Det tyske ORTS-LASARETTET i Fauske kommune*. Uttrykt artikkel.

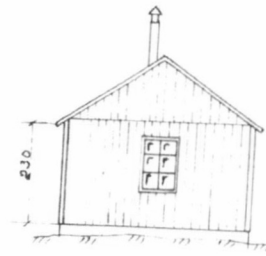
Notar – Salten Eiendomsmekling AS 2012: *Ærverdige Klungset leir til salgs*. Notar.

Oldfelt, C.O: *Redegjørelse for virksomheten ved Svenska Sjukhuset i Fauske, Norge*. Utdrag fra særtrykk av Nordisk Medisin 1946 29: 469. I: Fauskeboka 1985, Årbok for Fauske. Nordland Boktrykkeri A.S, Bodø.

8. VEDLEGG - TEGNINGER, OPPMÅLINGER OG ANNEN DOKUMENTASJON

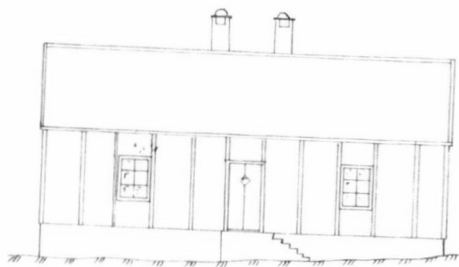

Fasade öst.

Fasade syd.

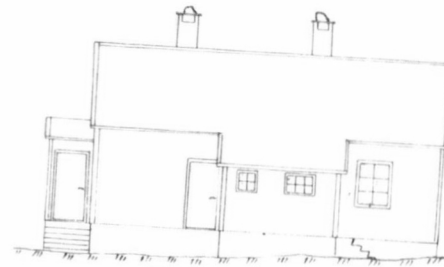
Vaktlokale.	M. 1:100	
	Tegn. B	Tec. K.M.

Fasade syd

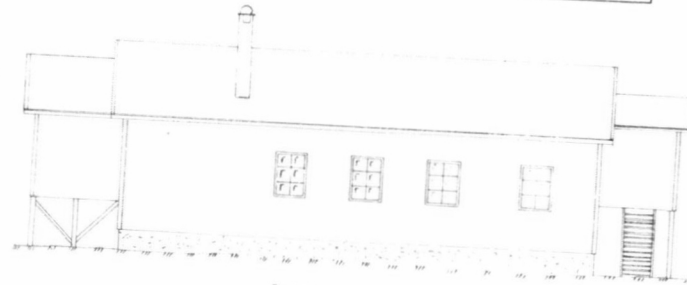
Sösterhjem.	M. 1:100	
	Tegn. B	Tec. K.M.

22

Fasade syd.

Bad og aklusning barakke	M. 1:100	
	Tegn. B	Tec. K.M.
Fauske 193-46.		

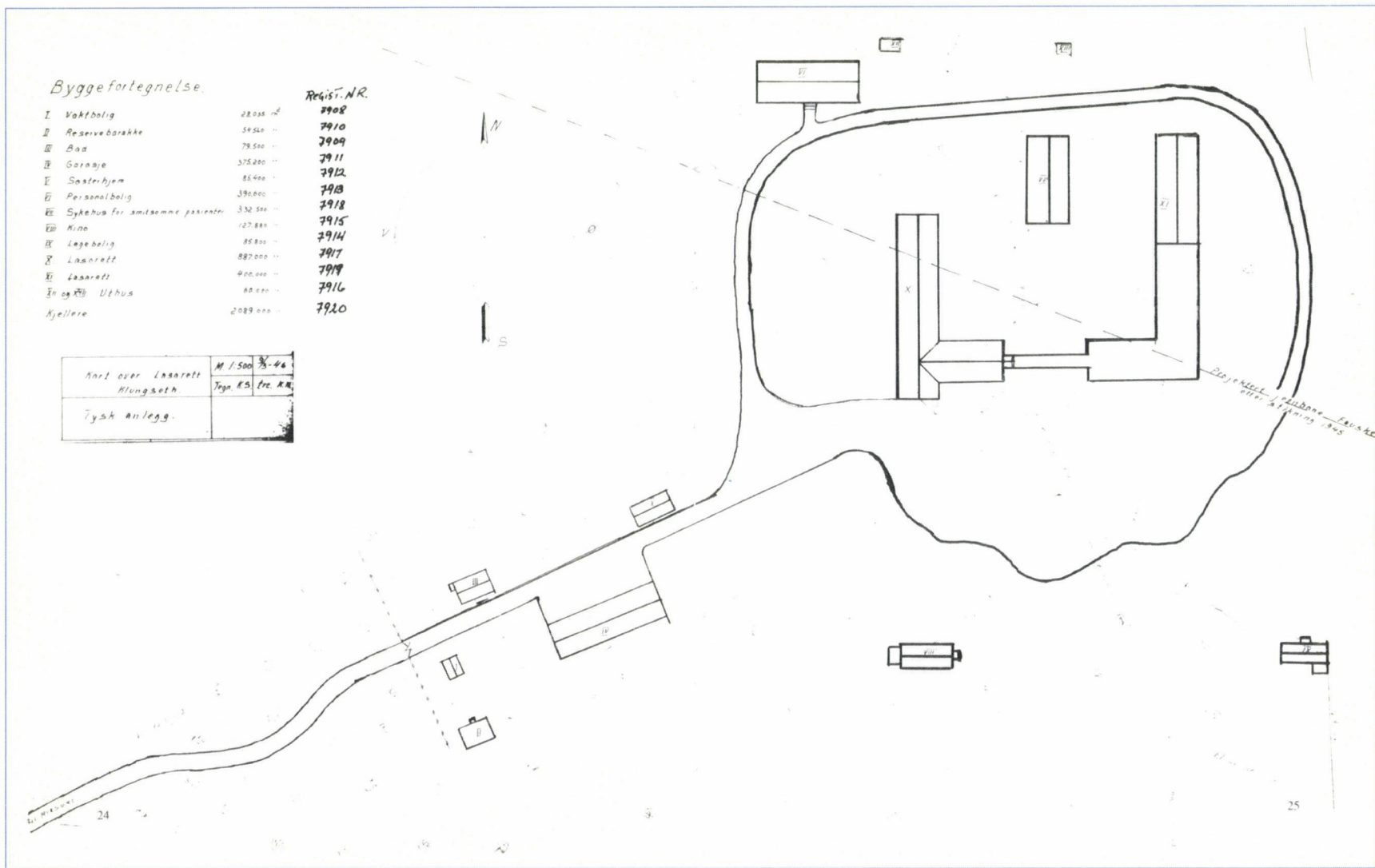

Fasade mot syd.

Kino og festlokale	M. 1:100	
	Tegn. B	Tec. K.M.
Annlegget Klungseth.	Fauske	

23

Vedlegg 1: Tegninger av revne bygninger i Klungset lasarett, datert til 1946.

Vedlegg 2: Kart over Klungset lasarett, datert 1946.